

'EL LECTOR ACCIDENTAL'

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

TVE

El castellà, estructura d'estat

Mercè Rodoreda, a l'entrevista que li va fer Joaquín Soler Serrano el 1980 per al programa televisiu *A fondo*, explica que ella no va aprendre el català a l'escola. No és freqüent, fora de la literatura catalana, que els autors més respectats hagin hagut d'aprendre la llengua pel seu compte. Ni a la meua àvia (de la generació de Rodoreda), ni a la meua mare no els van ensenyar la seva llengua a l'escola. De fet, a mi tampoc, ja que no vaig rebre la primera classe de català fins al BUP, és a dir, en la fase postobligatòria. Són tres generacions seguides a les quals, sense haver emigrat, ens han escatimat a l'escola la llengua que parlàvem a casa, la pròpia del país. Quan l'any 2012 el ministre d'Educació José Ignacio Wert explicava al Congrés que aspirava a "espanyolitzar els nens catalans" no feia més que reprendre l'objectiu del governador civil de Barcelona nomenat el 1939, "la reespanyolització cultural de Catalunya". Aquesta fita va durar unes quantes dècades, i tan sols té un tímid parèntesi anomenat "normalització lingüística", que cada vegada més partits polítics i més mitjans de comunicació volen tancar.

Per a un catalanoparlant resulta difícil sentir-se còmode en un estat que sospita de qualsevol expressió que no sigui en castellà, l'única llengua que esmenta la Constitució de 1978. Encara ara, la majoria dels locutors i presentadors ens fan sentir estrangers quan espatllen els nostres noms i cognoms, i el dels llocs on vivim, en ràdios i televisions espanyoles, tant públiques com privades. A l'entrevista que he esmentat, fins i tot Soler Serrano es dirigeix unes quantes vegades a Rodoreda dient-li Mercedes.

Espanya i el castellà formen una parella estable i gelosa. Qualsevol literatura que s'expressi en una al-

tra llengua, sobretot si prové de l'interior de l'Estat, és vista com una intrusa, només tolerable si es manté en un nivell inofensiu, aproximadament folklòric. Si comença a aixecar el cap, s'esquinça el cel i ressonen les trompetes de l'apocalipsi. El 1979, Amando de Miguel alertava sobre "l'holocaust del castellà a Catalunya". Dos anys després, el Manifest dels 2.300 insistia en el "genocidi cultural de prop de tres milions de persones". En contraposició a aquestes catàstrofes de dimensions bíbliques, se'ns repeteix amb insistència que el castellà s'ha desplegat de manera pacífica a causa de la seva excel·lència consubstancial. El 1977 Claudio Sánchez Albornoz tenia la barra d'escriure que "el castellà ha triomfat per la superioritat dels seus grans escriptors davant els escriptors de les altres regions", i el 2001 el rei d'Espanya reblava el clau sostenint en públic una falsedat que contrastava amb l'experiència de qualsevol català major de quaranta anys: "No es va obligar ningú a parlar en castellà".

La realitat, però, és tossuda. Quan el castellà i el català van arribar a la Transició, una llengua tenia centenars de milions de parlants, havia estat objecte de l'ensenyament obligatori sense interrupció, era oficial en molts estats i disposava de mitjans de comunicació, mentre que l'altra estava masegada, prohibida, ignorada i polititzada. Les estructures d'estat més poderoses (l'exèrcit, la Corona, la policia, la judicatura, la Real Academia de la Lengua) van continuar ignorant-la; en canvi alguns partits i alguns ciutadans castellanoparlants li van mostrar certa simpatia, ni que fos la que es brinda als perdedors. El franquisme havia anorreat el català amb tanta fúria que durant un temps al-

SOM TRES GENERACIONS SEGUIDES A LES QUALS, SENSE HAVER EMIGRAT, ENS HAN ESCATIMAT LA LLENGUA A L'ESCOLA

HI HA SIS FAL·LÀCIES QUE AMB ELS ANYS S'HAN ANAT POPULARITZANT QUE HAN CONVERTIT EN VÍCTIMA LA LLENGUA PODEROSA

guns demòcrates espanyols van semblar disposats a tolerar-lo en petites dosis. Ara bé, quan la nostra llengua va tenir un cert paper a l'ensenyament i a la televisió, de seguida van sorgir una sèrie de fal·làcies que amb els anys s'han anat popularitzant:

1. "El català és la llengua de la burgesia, el castellà ho és del poble". Com si els Godó, els Tusquets i tants altres s'haguessin guanyat la vida carregant fusta al moll.

2. "El castellà és la llengua de la ciutat, mentre que el català és rural". Com si els diàlegs de les *Escenes barcelonines* d'Emili Vilanova, per posar un exemple del segle XIX, tinguessin lloc entre minyones caravermelles que acabaven d'arribar aquell mateix matí de la Garrotxa.

3. "El castellà sempre s'ha parlat a Catalunya". Com si el celeberrim Siglo de Oro hi hagués deixat algun rastre, ni que fos mínuscul.

4. "El català és una llengua subvencionada". Com si l'Institut Cervantes, que es dedica a expandir una de les llengües més expandides del món, hagués nascut de manera espontània, i les nòmimes i les dietes fossin sufragades amb aportacions de lectors pròdigs.

5. "El català és una llengua imposada". Com si la Constitució no obligués literalment (article 3) a saber el castellà.

6. "La literatura catalana inclou els autors en castellà". Com si els manuals de literatura espanyola esmentessin els autors en català.

Aquestes fal·làcies repetides sense descans han convertit en víctima la llengua més poderosa, mentre que als catalanoparlants se'ns titlla cínicament de "victimites". I, amb tot, avui estem pitjor que fa quaranta anys, ja que si un programa de la televisió espanyola emetés entrevistes llargues a escriptors en català, com feia el programa *A fondo*, els brams se sentirien des de l'espai exterior. ♦♦

OBRO FIL

ANNA GUITART

Meravella Giró

"No havia llegit mai tant en tota la meua vida". Ho diu Marc Giró a l'entrevista que li va fer fa poc a *Núvol* l'Oriol Puig Taulé, i m'ho crec. Només aquesta setmana, al seu programa *Vostè primer* ha entrevistat Pol Guasch per *La part del foc* (Viena) i Bernat Cormand per *El cap als núvols* (L'Altra Tribu) i ha tingut l'editora Blanca Pujals, a qui tenim la sort que convidi cada vegada que surt un nou volum de la col·lecció *Petits Placers*. Aquest cop, ens descobria *Eh-rengard*, de Karen Blixen (Viena). Tot això, entre les 13 h i les 14 h, en una emissora líder, RAC1, i amb molt bona audiència. Com és possible, com se li va acudir parlar de literatura? Després de donar-hi voltes, em sembla que ja ho sé: com que fins fa poc el Marc vivia a Madrid, no devia saber que aquí els llibres interessaven tirant a poc. Que no poden anar a *prime time*, sempre millor horaris intempestius, i que les entrevistes han de ser curtes i només (el problema seria aquest, el "només") a autors que venguin molt.

I quina sort, que ningú fos a temps d'avisar-lo. Quina sort, que convidés la Sílvia Soler a fer-hi recomanacions cada setmana. Quina sort, que molts dels seus col·laboradors, com la Victoria Szpunberg o la Lucía Lijtmaer, parlin sovint de lectures interessants. Tot això, en un programa generalista que toca temes importants que acostumen a tenir poca presència als mitjans, però deixeu que avui em fixi en la part dels llibres, deformació professional. A l'entrevista de l'Oriol Puig Taulé, Giró també diu: "Jo parlo bàsicament dels temes que a mi m'interessen, i parteixo de la base que la gent que escolta la ràdio pot aguantar segons què". Quines dues coses tan importants! L'interès, se li nota. Si no, per què faria el programa que fa. I, després, aquesta confiança en l'oient, aquest pensar que pots parlar-li de coses interessants i que no apagarà la radio. Jo, em perdonareu l'entusiasme, l'aplaudiria. Quina sort tenim, amb el Marc Giró. O, dit amb paraules molt seves, quina meravella!

PS: Com que li he sentit dir que es vol fer ric amb el seu llibre, no vull acabar sense recordar-vos que acaba de publicar *Pijos* (Univers). Riureu. ♦♦